

Рецензия

от проф. д-р Александър Любомиров Рангелов

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор”

Тема на дисертационния труд : ”Меката сила : новото измерение на силата в международните отношения през XXI век”

Автор на дисертационния труд : Мира Здравкова Кънева

Като че ли на Витгенщайн, на Витгенщайн принадлежи формулировката ,че всеки въпрос е концентрирано знание.Полезно припомняне в конкретния случай,регистрирал среща с подход, щастливо разграничен от традицията на аморфни описания на кондицията , на диагностичните възможности на науката за международните отношения. Подобен приличен и то конвертируем теоретически профил на научно списване е сравнително лесновато припознаван от експертната аудитория в „познатите неща”. Дискурсивният профил на Мира Кънева е дистанциран от подобен лековат и формално успокояващ епистемологичен подход , за да предложи рдващи свидетелства за равнище в теоретическата овладяност на съществен проблем в науката за международните отношения. Отрадната констатация не е дериват на декларирана „провокативност” към библеизирането на знанието , а категорична еманация на съдържателно уплътнена изследователската рефлексия , на подход в очертаване на рамките на предметното поле, на благодатна конкретика в структурирането на питанията по тематични проекции, провокирани от средата на действие на меката сила, от особеностите в технологията на приложението й , от феноменологията на превъплъщенията й. Общите задачи , възпроизвели целта на изследването, са локализирали ветрило от тематични закотвяния , чиято аналитична ориентация възпроизвежда обособени спецификации на приетото теоретическо предизвикателство.Видимо е още в главата , приютила особените характеристики на средата на действие на меката сила - тук дискурсивният скалпел маркира съществени теоретически локализации в концептуалната среда , записани в строга форма - от защо е необходима „конструкцията” на средата на системата на международните отношения, за да е доразвито в питането - „как” се стига до мрежовото взаимодействие като нейна характеристика .Преутвърден подход в повторението, но вече визиращ операционната среда - защо е неуместна изкуствената конструкция за триизмерната шахматна дъска като контекст, пролонгирано по сетне в предложени конкретни измерения относно това , как е осъществим преходът от структурата на баланс на силата към среда на дифузията на силата. И т.н и пр.

Ясно фиксирани дискурсивни тематизации демонстрират развита теоретическа самоличност,която промисля съдържателни предизвикателства пред науката за

международните отношения. Самоличност,белязана с вътрешния огън на теоретически кураж , заличаващ симпатията, породена от познатата подреденост , от общодостъпната приемливост на конвенционалните изследователски регистрации. Кънева привлича важни структуроопределящи теми ,уплътнили контурите на онази конкретност на теоретическия проблем , приета като конституиращ стандарт за научната степен „доктор на науките”. С „Меката сила : новото измерения на силата в международните отношения през XXI век” е направена крачката, изглеждаща предстояща и желана в науката за международните отношения, но за мнозинството от експертната аудитория като че ли все още е проблематична . Кънева е изследовател,еманципиран от натрапени авторитети и вечни истини , активен тълкувател , оспорващ видимости, разбулващ кодове, обясняващ значения . Щрихи от теоретически портрет, възплътил нещо от щедрата , особено продуктивна конкретност на споделената изследователска философия.

.Конфликтността на системните отношения е форма на съществуване на политическото. Енергиите,освобождавани в конфликтната среда притежават подчертана двувалентност- деструктивно насочени , са фактор на кризи , а в градивната си устремност-фактори на обновлението. Двувалентността на политическата среда поддържа континюитета на отколешния шепот на силата в различните ѝ превъплъщения, за да се окаже международната политика не просто конфликтно поле,място за противоборства , но пространство , съдържащо в себе си и покълващи перспективи . Конфликтността имплицира определени епистемологически затруднения поради разнообразието от феноменологични превъплъщения-от когнитивния дисонанс,от раздвоеността в борбата на мотиви при вземане на политически решения,от смущаващата аморфност на целите и целево проблематизиране в действията , до дефинирането на основни сфери,разглеждани като носители на деструктивни тенденции , за да бъде поощрено осмислянето на средата чрез валентностите, приписвани от субектите на събитията , на ситуациите , на партньорите във взаимодействията – и дори на конфликтни ситуации , продуцирани от взаимноизключващи се обекти с положителна валентност (синдром на Буридановото магаре) и т.н и пр.

Проблемната зона на приложение на меката сила приема и умножени питання-може ли политическия анализ да приеме в логическата си архитектура , че в условията на строга конфликтност няма „правила” извън пределните възможности за въздействие , че стратегиите не са стратегии на конфликтните игри , а на всеки участник в тях и са априори неизвестни и че самия клас на взаимодействията априори може да е неизвестен. Изключено ли е в профила на ситуациите , да са регистрирани и белези , свидетелстващи , че възможностите на опонентите и стратегиите им са частично известни на основата на априорни показатели - факт , имплициращ наличието на скрити възможности и скрити стратегии. Мрежата от питання към маркираното като реална политическа ситуация има отношение към валидизирането на аналитичната продукция , свързана с приложимостта на меката сила . В „предварителните” условия за нейната приложимост е потребна и идентификацията на възможностите и стратегиите и най-вече-да бъдат оценени. И още - как да се елиминират дезинформиращите комплекси , влиянието на телеологическите силогизми и най-вече пренебрежимо ли е влиянието на обстоятелството , че елементите на матрицата „мека сила” могат да имат различна и то не само „епистемологическа оразмереност”- например ,прилагането на една стратегия постига конкретно повлияване на елементи на ресурсите на опонента/опонентите,а при друга- на вътрешносистемните им сфери....

Скромните , методологически изкушени пролегомени , маркиращи съдържателни подстъпи към изследването на средата на действие на меката сила , предполагат

евристични подходи към проблемните зони в описанието на т.н. реални политически ситуации . Приемлива е позицията ,че реалните ситуации са неизразими с праволинейни класификации , че дори приета класификация , изразила основна тенденция в отношенията,не постига по-финните им нюанси , т.е. проектиращото меки тенденции, тенденции, маркирани като „второпланови”, които могат да се сдобият със статута на основни и да повлияят както върху характера на конфликтността , така и върху параметрите на риска.Практическата реализация на меката сила , разгърната на основата на подбрани случаи на специфична приложимост,за да се манифестира „общата логика”, едва ли верифицира напълно тематичните предизвикателства . А и нали Кант , макар и по друг повод привлича вниманието върху факта , че „общата логика , която бидейки само канон и като се дистанцира от обектите не може да има практическа част.Тя би била *contradictio in adjecto* , понеже практическата логика предполага знание за известен род предмети , към която се прилага . Затова общата логика в качеството на практическа може да бъде само техниката на учеността въобще”. Именно знанието на „известен род предмети” подсказва , че дескриптивните модели на логиката на политическото са необходими , за да бъдат изследвани възможностите на приложимост на меката сила . Подобно тематизиране на специфичните основания на новото измерение на силата в международните отношения през ХХI в. е реализирано в отделните раздели на дисертационния труд .

Сложната многопластова структура на изследването е пронизана от разделителна ос, подредила основните епистемологични сюжети - от едната страна са рационализмът, опитът , дедуктивния метод , ценностите, деклариращото средата на системата на международните отношения като материална структура – от другата- догмата , авторитетите , културната принуда , застиналите научни значения , непродуктивните повторения на теоретическото плато , изграждащото дискурса на различни визии за меката сила .Многообразието на теоретическите проекции има място в науката за международните отношения , защото проблемът за истината в аналитичното ѝ поле -по признанието и на Кънева - отразява реалния факт на проектиране върху територията на международните отношения на множество теоретически перспективи,произвеждащи определени интрепретационни сюжети.Това е същото влияние на приетата теоретическа платформа върху конкретиката на изследванията, за което споменава Р.Арон (трудно е нечия социология да повлияе в него метафизика , в който иска да се превъплъти , или читателят на Пруст , искащ да постигне трагедията и комедията на хората в обществения живот).

В даден момент от научното развитие понятията ,експлоатирани за съдържателно разбулване на изследваната реалност изчерпват своя потенциал.Те не могат да предложат задоволителен отговор на разположили се в аналитичното поле нови предизвикателства.Това вече е криза , защото изводи , приети не на основата на надеждна концептуална платформа , позволяваща диагнозата на цялото, ще ползват ресурсите , „дешифриращия” потенциал на всекидневното мислене , или проблематизираната надеждност на овехтели теоретически конструкции . Изходът - активизирано създаване на нови понятия, споделено със също така активно изследване на връзките между тях , за да се създадат нови терминологични системи, нови алгоритми за осмисляне на реалността . Или , което е същото - смяна на езика . Процесите в модерното настояще на международните отношения маркират разширяващите се граници на политическото , за да се превърнат в своеобразна антитеза на традиционната геополитика. Универсализирането на културните практики, глобализирането им е и симптом за предстояща смърт на традиционното геополитическо мислене .Предизвестие е в стимулирания интерес към неговите параметри , преди да бъде отречено напълно.

Меката сила е свързана с тези процеси на промяна на средата, с възможностите на култивирания общ език, на общосподелени културни норми и ценности, на общи визии в политиката. Меката сила се оказва своеобразно концептуално ядро, с което са обвързани анализите на немалка група понятия като дейност, общуване, комуникация и др. Концептуално ядро, което стимулира и преосмислянето на не по-малко мощен в методологическо отношение инструментариум на понятия като норма, социална памет, институции и т.н. Самото понятие меката сила е многопластово, вътрешно йерархизирано обвързано с множество спецификации и „спекулации“ и не са случайни нарочните грижи на Кънева да идентифицира благонадеждни практически напътствия за ефективното ѝ упражняване - респективно за преодоляване на манипулациите с нея, защото „превратността“ (М.К.) е припозната като нейна иманентна характеристика.

Истина е, дефиницията е начало на всяко систематично изследване. Или, което е същото, научната дисциплина не само трябва да е способна да дефинира ясно самата себе си, но и научните проекти трябва да отпочват с привлечена ясна представа за изследваните явления. Кънева не полага дефиницията на разглеждания феномен като изходен пункт на изследването. Съображенията са свързани с безпокойството, че подобен традиционен подход би ограничил изследването в статичните му аспекти и би била пропусната динамиката на явлението, т.е. процесното (дали е същото като „понятийното“ у М.К.) му предметяване във времето. Приетият широкоформатен подход-международните отношения като материална структура и концептуална среда се оказва продуктивен, доколкото като научен резултат предлага работещ профил на меката сила в международните отношения през XXI в. - а в емпиричната верификация се визират процеси, идентифицирани в събития, определени като кризисни точки в отношенията. Освен това винаги, когато предметен аспект на международните отношения е регистриран като поле на изследване възникват проблеми, свързани с определяне на неговата същност и обхват. Значими трудности-известно е. Отрадно е, че тези трудности, без да negliжират бързопреходно обсъдени методологически въпроси, докосващи с нещо съдбоносното питане за креативността на меката сила, са преодоляни от Кънева в продукт, реализирал строгостта на изследването с очарованието на увлекателен разказвач, деманстрирал овладяност на предмета на изследване и промислил множество истории от модерното настояще на международните отношения - на наситената с особен драматизъм събитийна политическа среда.

Регистрирането на съдържателни резултати би било най-малкото проблематично, ако не бе извършено „саниране“ на понятийен апарат, имащ отношение към предмета на изследването. Общите изследователски задачи са дали живот на тематични закотвяния с релефна конкретика, чиято аналитична ориентация е фокусирана и върху идентификацията на факторите, универсално приложими в обяснението на функционирането на меката сила, независимо че този познавателен активизъм открехва кутията на Пандора, приютила спорове за характера на политическия детерминизъм. Когнитивният оптимизъм на Кънева е подкрепен от сериозни емпирични обобщения на „случаи“ и практики, за да бъде деклариран в констатацията, че уникалността във феноменологията на случващото се не компрометира регистрирането на общи, същностни характеристики, манифестирани от респектиращи свидетелства на събитийната среда. Общността на характеристиките, мислена като алгоритъм в процесното реализиране на „принудата“ на меката сила е надеждната основа за създаване на практически препоръки за работещ „модел“ на приложимост.

Паспортните белези на дисертационният труд са респектиращи - съдържанието е разгърнато върху обем от 248 страници - без прилежащите съдържание, библиографска справка и предметен показалец. Респектиращи заглавия на български език (45) и 368

заглавия на чужд език консултират тематичното предизвикателство, като реферирането към тях е регистрирано в над 530 бележи под линия. Структурата на изследването възпроизвежда природата на целите и локализацията на съдържанието им в дефинираните от тях изследователски задачи. Телеологията на изследването е проектирана в отварянето на теорията относно структурата на силовите взаимодействия „към практиката на неловимите въздействия върху поведението на субектите на културни норми, идейни внушения, вярвания, политически послания, дори материални поощрения“. Нарочно декларираният „еклектичен“ подход е включил портфолио от субективни интерпретации в дискурс, артикулирал същностните измерения на „мекият компонент“ – на новото измерение на силата в международните отношения през XXI в. В меката сила е привидяна двуединна изкуствена конструкция, отразяваща „реалистично“ обективната реалност и същевременно „конструираща я социално“.

Независимо от приветливото дистанциране от подозренията, че изследването е свенлив опит за построяване на единна теория, мотивирано с отсъствието на общоприета истина в науката за международните отношения, контурите на такъв проект за радост са налице – най-малко, за да се преодолее привкуса на когнитивен релативизъм, изповядан относно статута на научната истина в теорията на международните отношения. Архитектониката на изследването е приютила обособени тематични сегменти на предмета на изследване, позволили уплътняването на профила на феномена „мека сила“ с есенциални спецификации, за да бъде припознат по-лесно в парктическите му превъплъщения. Профил, записал дефинитивно меката сила като възможност за оказване на преобразуващ (преобразователен – у М.К.) ефект в съгласие с волята на другите. И още нещо – сполучливата архитектоника, дала възможност за съдържателно разгръщане на изследването не е само продукт на сполучливо позициониране на „баланс на силата“ в отделни когнитивни проекции, разположени в отделните му раздели.

Разслояването на теоретическите проекции е приютило в първата глава, ангажирана със средата на действие на меката сила, тематизация, търсеща отговор на въпроса, защо е възможно съществуването на мека сила. Търсеният отговор за Кънева е свързан с изясняването на необходимостта от изкуствеността на конструкцията на средата на системата на международните отношения. Взаимовръзката между процесите в системата и извън нея е представена с категорията мрежова зависимост, мислена като основна характеристика на средата. В този контекст, отколешните спорове относно организационните принципи на системата са намерили аргументиран отговор и след като анархията и йерархията са отхвърлени е ръкоположена като системоорганизиращ принцип свързаността в един комплексен свят. Така е преодолян и механичният възглед за структурата на системата като баланс на силата, за да бъде припозната динамичната концептуална алтернатива за дифузия на силата. Артикулираните проблеми на хегемонията и лидерството като част от фундаменталната дискусия за организационните принципи на системата позволяват на Кънева да регистрира „приблизителните“ граници на взаимодействие в един безполюсен/взаимополюсен // свят. Ако в този пункт биха били похвални допълнителни разсъждения, то полезното в приетия подход е несъмнено, защото в тази част са идентифицирани и субектите, овластени да упражняват мека сила. Привидяни са в недържавните актьори с асиметричен статус и в държавите в атипична роля.

Ако въпросът „Защо е възможно съществуването на мека сила“ откроява важен теоретичен сегмент в концептуализацията на средата на международните отношения, то патосът на втората глава е фокусиран в материалните аспекти на меката

сила. Дискурсът представя познати класически различавания в рамките на рода „сила“, антонимът твърда сила, най-сетне е представена дефинитивно същността на меката сила с портретирани същностни белези (статика) и съдържателни компоненти: характеристики-легитимност, делиберативност, дори привлекателност (харизмата като белег на меката сила не е ли отглас на влияние на М.Вебер) ; важни компоненти на съдържанието - ценностен елемент , афективен елемент , когнитивен. Основните теоретически школи не са пренебрегнати и представянето на категорията в програмите на политическия реализъм , на неореализма , на структурния реализъм , на конструктивизма и марксизма е респектиращо . Разновидностите на силата са припознати и представени в табличен вид . Маркирано е нарочно разграничение чрез съпоставяне на меката сила с насилието. Особено полезна е тематизацията на етичните аспекти на употребата на сила .

Третата глава е ангажирана с динамиката на меката сила ,т.е. с процесуалните аспекти на този феномен,като портретирането на сложните му превъплъщения е записано във възможностите на един единствен екскурс- „Как действа меката сила в ЕС-потенциални възможности и актуални направления”. Същността на меката сила тук вече е мислена като „добра практика , сертифицирана от ЕС ”. Разкриването на спецификата на „европоцентричния” ипостас на меката сила е проектирано в няколко аспекта – ценностен , познавателен и психологически , за да се постигне мултикултурността на средата, в която функционира . Особено полезен е вторият раздел , присвоил разсъжденията върху съдържанието на меката сила в ЕС, резюмирано в откриването на Другия като конструктор на европейската идентичност. Тематизирано е различието между мултикултурност и мултикултуризъм. Меката сила е привидяна в ресурсите на либерализацията. Артикулирани са и дефицитите на меката сила в процеса на допускане/отричане на различието,на Другия, регистрирало в психологически аспект поради антиперсонализация вместо сближаване , отдалечаване. Не са пренебрегнати и дефицитите в портрета на динамичните характеристики на меката сила в ЕС , родени от статичното тълкуване на събитията и от negliжираното открояване на тенденции,за да се дефинират прескрипции. И най-сетне,но не на последно място, меката сила в ЕС според Кънева е нормативен и институционален еталон за сверяване – разкрит по-специално в тематизирането на европеизацията като нормативна сила, като нормативна и в същността си гравитационна сила обсебила представата за правов ред; в институционализацията ,чийто трансформиращ потенциал на задаване и изпълнение на условия , изискващи „персонализация” , мислена като потребна вътрешна промяна на приобщаването.

Нормативните параметри на меката сила са приютени в четвъртата глава, регистрирала особено внимание върху неконвенционалните инструменти за управленско въздействие върху транснационалните отношения. В този контекст са особено съществени проекциите на информацията и дезинформацията като функции на дипломацията.Нарочни усилия са проектирани за убедителното дистанциране на пропагандата от публичната дипломация , като особено постижение е разкритата конвергенция на последната „със сходни способности на действия на меката сила като политическия маркетинг,брандирането на нации и т.н”. Не са пренебрегнати и оставени без теоретичен отговор и проблемите, инспирирани от културната дипломация и особено от научната,отворила чрез епистемните си общности врати пред т.н. „експертокрация”.-медиатор в конфликти , модератор в дискусии, манипулатор на обществени нагласи ,ментор в социалното учене (248).

Целевият контур на изследването не е проблематизиран от привнесени флукуации в познавателната му сценография . Строгостта на ограниченията, предписани от неговата формулировката , разполагат отделните глави като

относително обособени тематични сегменти с локализиращи тематични фокуси, поддържащи вътрешния ритъм, необходимата системност на повествованието. Темата на дисертацията в съдържателно-дескриптивната си част, като проекция на предмета на изследване е дисциплинирала методологическите дискусии относно природата на силата. Компресираното изложение про и контра е решило нещо от методологическите терзания, но поддържа вътрешен ритъм на изследването на места е деликатно накърнен от неволен „синкретизъм“, разположил в съседство елементи от методологически диспут, с аналитични изкушения с периферни препратки към съществените проекции на темата. Елементите на неволен повествователен „синкретизъм“, чието влияние върху достойнствата на дисертационния труд е нищожно, са и частен случай на проблема за ограничението в теоретическите пориви като условие за съдържателност на всяко изследване- израз на самодостатъчността на предметно ориентираната изследователска рефлексия.

Ресурсите на критичната рефлексия, мислена като рецензия, не могат да представят пълната аналитична картина на богатството от тематични предизвикателства и намерени решения, записани в дисертационния труд. Описанието на съществени достойнства е реалността на възможностите ѝ - студийната тематизация би се ангажирала с повече промислена критичност. Критичната рефлексия обаче е декларирала най-важното- постигнатите съдържателни резултати, квалифицирани като научни приноси са наукометричните показатели, апробиращи достойнствата на регистрирания значим изследователски продукт. Претенциите за приноси са обосновани, те са разположени на различни категориални равнища на научна значимост – от такива, отнесени в нишата на теоретическите обобщения и решаване на значими научни проблеми, идентифицирани конкретно в анализа на същността и спецификата на „меката сила“, в дифузията ѝ като всепроникваща закономерност, в реконструирането на международната среда като динамично мрежово взаимодействие до припознатите като значими постижения в големи научни и научно-приложни проблеми и разпознаваеми в аргументираните препоръки за практическо използване на меката сила, в социализиращите ѝ функции чрез нормативизация и институционализация, в регистрираната „превърнатост“ като нейна иманентна характеристика. И най-вече, този научен продукт е еманципирал политическия анализ от идиографската му обсебеност, за да го разположи в полето на „наукометричната“ изследователска практика.

Дисертационният труд на Мира Кънева респектира с достойнствата на завършено научно изследване. Демонстрирани са убедителни качества на изследовател, разрешил на високо научно равнище значим изследователски проблем. Без да е постижима, а и потребна ли е всеобхватна инвентаризация на съдържанието на дисертацията, защото то е по-богато сравнено с бедните възможности на ограничената перспектива да бъде представено в някаква строга система е очевидно - постигнатите научни резултати имат приносен характер. Кънева оперира с изложение в сравнително ясен епистемологичен контекст- нормално позиционирано, с предметно зададени реферативни рамки.

Авторефератът възпроизвежда структурата и основните измерения на съдържателното позициониране на темата в дисертационния труд.

Всяко научно изследване е характеризирано с известна мяра научна значимост. Съдържателните достойнства на изследването предлагат основанията за убедителност на подобна мяра, защото смисловото ядро на аализа свързва в едно субективния смисъл на начинанието и интелектуалните му основания. Съдържателно демонстрираната самоличност на дисертационния труд отразява в пълнота теоретическите му приноси, без да лимитира претенцията за звършеност. Дисертационният труд манифестира отвореност на теоретическите

хоризонти като свидетелство за богатството на приетото теоретическо предизвикателство и като обещание за продължение. Аналитично програмираната и дисциплинирана изследователска рефлексия уплътнява постиженията в анализа на приетото теоретическо предизвикателство, за да ги разположи като свидетелство, споделящо добрите стандарти не само в отечествената наука за международните отношения. Самоличността на изследването отразява достойнствата на научните му приноси, валидизирали неговата значимост - за да бъдат аргументи и на основанията на предложението членовете на Научното жури да присъдят единодушно на Мира Кънева образователната и научна степен „доктор”.

28..8.2013 г.

Проф. д-р А.Рангелов